

ISMA
ANNO 1994

Kherson State University
Higher educational institution “Podillia State University”
ISMA University of Applied Sciences

**POST-WAR RECONSTRUCTION
OF UKRAINE: LEGAL, POLITICAL
AND ECONOMIC CHALLENGES
IN HISTORICAL PERSPECTIVE**

Scientific monograph

IZDEVNIECĪBA
BALTIJA
PUBLISHING
2025

*Recommended for printing and distribution via Internet
by the Academic Council of Baltic Research Institute
of Transformation Economic Area Problems according
to the Minutes № 3 dated 26.03.2025*

Reviewers:

Head of the Editorial Board – **Stratonov Vasyl Mykolaiovych** – Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the National Academy of Higher Education Sciences of Ukraine, Professor at the Department of National, International Law and Law Enforcement, Kherson State University;

Djakons Romans – Doctor of Engineering, Professor, Academician, Chairman of the Board of ISMA University of Applied Sciences;

Koval Alla Anatoliivna – Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Constitutional and Administrative Law and Process, Petro Mohyla Black Sea National University;

Havlovska Alina Oleksandrivna – PhD in Law, Associate Professor, Head of the Department of National, International Law and Law Enforcement, Kherson State University;

Dzyurbel Andriy Dariiovych – PhD in Law, Assistant Professor at the Department of Criminal Law and Process, West Ukrainian National University;

Lopushynskyi Ivan Petrovych – Doctor of Public Administration, Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Head of the Department of Public Management and Administration, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas;

Rarytska Viktoriia Borysivna – PhD in Law, Acting Director of the Educational-Scientific Institute of Extramural and Distance Education, Higher educational institution “Podillia State University”;

Bodnar Alla Mykolaivna – PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of Law, Professional and Social Science and Humanities Education, Higher educational institution “Podillia State University”.

Post-War Reconstruction of Ukraine: Legal, Political and Economic Challenges in Historical Perspective : scientific monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. 916 p.

© ISMA University of Applied Sciences, 2025

© Kherson State University, 2025

© Higher educational institution

“Podillia State University”, 2025

ISBN 978-9934-26-559-4

CONTENTS

Captured Ukrainians, the fate of frozen Russian assets, and accounting for damages and the restoration of Ukraine as part of the issues that require urgent resolution (continued review) (Basysta I. V., Stratonov V. M., Savyuk O. V.)....	1
1. Ukrainian military and civilian prisoners of war in the Russian Federation	2
2. Ukraine Damage and Recovery Register.....	7
3. Extreme initiatives regarding frozen Russian assets	10
Acts of Ecocide as a Threat to Ukraine's Rapid Postwar Recovery (Berezniak V. S., Katorkin R. A., Rukina D. O.)	24
1. Historical and legal analysis of the definition of “ecocide” at the international level	25
2. Objective and subjective signs of ecocide	30
3. Distinguishing ecocide from related torts	35
The impact of the war on the consolidation of the Ukrainian nation and the change of values (Bodnar A. M., Oliinyk L. V.).....	44
1. Transformation of cultural identity under the influence of war	44
2. Self-identification of Ukrainians during the war: from trials to the new "We"	47
Gender equality in post-war Ukraine: legal challenges and prospects (Havlovska A. O., Tomilina Yu. Ye.)	56
1. The concept and essence of gender equality	57
2. International standards and national principles of regulatory regulation of gender equality	60
3. The main legal challenges and prospects for ensuring in the field of gender equality after the war	63
Pension provision in Ukraine in contemporary conditions (Herasymchuk L. V.).....	70
1. Retirement pensions on preferential terms and for length of service.....	71
2. Equality of rights of Ukrainian citizens to pensions	73
Farms in the post-war reconstruction of rural areas on the basis of sustainable development (Humeniuk M. M., Nemish D. V.)	83
1. The socio-economic role of farms in ensuring sustainable development of rural areas	83
2. Development of farms in the region under martial law	89
3. Problems of sustainable farm operations and ways to eliminate them	99

Intelligence and modernization of public management of sustainable development of territorial communities in the conditions of war and post-war recovery of Ukraine (Dzvinchuk D. I., Lopushynskiy I. P., Petrenko V. P.).....	112
1. Problems of public management of sustainable development in Ukraine	113
2. Modernization of management of life activities of Ukraine, regions and territorial communities in the conditions of war	116
3. A model of multiple thinking in the public management of the integral intelligence of the territorial community	119
Organizational and tactical bases of planning in the process of investigating unsolved crimes of previous years (Dzyurbel A. D.).....	136
1. Forensic versions and their construction in the process of investigating (solving) unsolved crimes of previous years	137
2. Investigation planning in the process of investigating (solving) unsolved crimes of previous years	150
3. Technique of planning pre-trial investigation in unsolved crimes of previous years	157
Forensic classification as the basis for overcoming the illegal acquisition of the right to land of state or communal property in the conditions of the post-war restoration of Ukraine (Dyshlova A. O.)	164
1. General provisions of the forensic classification of criminal offenses	165
2. The structure of the forensic classification of illegal acquisition of the right to land of state or communal property	171
Criminal and legal policy of Ukraine in the period of post-war reconstruction (Dolhov A. G.).....	178
1. Theoretical and legal foundations of the criminal and legal policy of the state	179
2. Transformation of crime under the influence of military factors.....	182
3. Vectors of development of criminal and legal policy of Ukraine in the post-war period	190
Legal mechanisms for the reintegration of the occupied territories of Ukraine and protection of the rights of their residents (Drutsul T. I.)	195
1. Regulatory and legal framework for the reintegration of the temporarily occupied territories.....	196
2. Protection of human rights in the process of reintegration: national and international mechanisms.....	200

Legislative Support for the Development and Application of Artificial Intelligence Technologies in the Context of War and Ukraine's European Integration (Zaiarnyi O. A.).....	207
1. Legislative support for the development and application of artificial intelligence in the European Union and Council of Europe acts	209
2. Doctrinal approaches to legislative support for the development and application of artificial intelligence in Ukraine	215
3. Proposals for the Draft Law of Ukraine on Artificial Intelligence.....	217
Business Management Strategies in the Context of Economic Security: Ensuring Enterprise Competitiveness (Zelisko N. B.).....	225
1. Strategic Management in Business under Economic Security Challenges.....	225
2. Competitive Advantage and Business Adaptation Strategies	231
3. The Role of Government and Institutional Support in Ensuring Business Competitiveness	234
Restoration of the Rule of Law in Criminal Proceedings in Absentia in the Postwar Period (Kalinnikov O. V.).....	238
1. The concept and substantive characteristics of the rule of law in criminal proceedings in absentia	239
2. Observance of the rule of law in criminal proceedings in absentia under martial law and ways to restore the rule of law in criminal proceedings in absentia in the post-war period.....	249
Modernization of the public administration system in the field of decolonization as a component of national memory policy in the context of post-war reconstruction (Kartashov A. H.)	266
1. Background and current state of the problem.....	267
2. Proposals for solving these problems in the context of postwar reconstruction.....	286
Sanctions Policy as a Necessary Component of National Security and Post-War Recovery of Ukraine: Deficiencies and Ways to Overcome Them (Klymosyuk A. S.).....	309
1. Key Deficiencies of the Current Sanctions Mechanism and Ways to Overcome Them	310
2. Sanctions against Ukrainian citizens.....	311
3. Revision, appeal and cancellation of sanctions	313
4. Lack of a unified body responsible for implementing the sanctions policy	315
The Establishment and Development of the Judicial System in the State of Israel (Krainii P. I.).....	321
1. Independence and Its Impact on the Formation of the Judicial System of the State of Israel.....	323

2. Reforms in Court Administration in 1950–1990	331
3. Challenges Facing the Judicial System of the State of Israel in the 21st Century	339
Sources of Ukraine's foreign criminal and legal policy (Krasii M. O.)	349
1. System of sources of Ukraine's foreign criminal and legal policy	350
2. Normative and conceptual sources of Ukraine's foreign criminal legal policy	351
Peace without justice, justice without punishment: The looking-glass of the doctrine of international criminal law (Kuzmin E. E.)	380
1. Peace without justice	382
2. Justice without punishment	390
The state administration system's humanization in war and post-war period (Kupriichuk V. M., Tur M. V.)	408
1. The problem of humanization of social life in the European and Ukrainian intellectual tradition	410
2. Humanistic approaches in management: continuity of tradition in the challenges of the present	418
European Court of Human Rights in multilevel governance of member states of the Council of Europe: constitutionality, good governance and new judicial districts in Ukraine (Kurilov Yu. Yu.)	427
1. Principles of the ECHR and the importance of its decisions in Ukraine	428
2. Precursors and solutions to the problem of restrictions on human and civil rights in Ukraine	432
3. Precursors and solutions to the problem of restrictions on human and civil rights in Ukraine	435
4. ECHR decisions in the field of good governance and their impact on the activities of state authorities in Ukraine	436
5. Ethno-perspective of judicial districts of Ukraine through the prism of an ethnographic (ethno-national) approach	438
International law in the reconstruction of Ukraine: sanctions, reparations, and legal mechanisms of compensation (Lykhvar V. V.)	442
1. The Institute of Responsibility in International Law	443
2. International legal regulation of the application of material and non-material responsibility of states in the form of sanctions and reparations	448
3. Legislative support for Ukraine's application of reparations, sanctions and other legal compensation mechanisms	452
Legal-philosophical basis for the restoration of the rule of law in the post-war period: the essence and value dimension of interest in the content of law (Malyga V. A., Stadnik I. V.)	461
1. Theoretical and methodological basis of the study of the essence and value of interest in the content of law in the context of the rule of law	462

2. Basic approaches to interest as a legal category in the context of the rule of law	466
3. The place and value dimension of interest in the content of law as a necessary prerequisite of the rule of law	471
Criminological aspects of collaboration activities (Mariienko A. O., Berezniak V. S.)	483
1. Closet collaborationism, the historical aspect of the phenomenon in the Second World War and modern Ukraine	484
2. Criminological characteristics of the collaborator	488
Legal Mechanisms for the Restoration of Human Rights in De-Occupied Territories (Mertsalov D. Yu.).....	502
1. The emergence of problem prerequisites and the problem formulation	503
2. Analysis of existing legal mechanisms for human rights restoration	507
3. Optimization of legal mechanisms and directions for their improvement	512
Creating infrastructure for sustainable development of deoccupied regions (Mokhnenko A. S.).....	523
1. Economic recovery and stabilization	525
2. Economic development and sustainability	534
Civil protection of personal non-property rights: comparative legal aspect (Nazarchuk O. M., Bohdanets A. V., Vlasenko V. V.)	546
1. Civil protection of the right to privacy of personal and family life.....	546
2. Civil protection of the right to privacy of home.....	554
3. Civil protection of the right to a safe environment for life and health.....	559
Digital Technologies in Criminal Proceedings as a Tool for Restoring the Rule of Law and Combating Corruption in Post-War Ukraine (Nehrebetskyi V. V.).....	571
1. Digitalization of the Judicial System: A Path to European Standards of Transparency and Efficiency.....	574
2. Digital Tools for Systematization and Remote Access to Court Decisions: Lessons from European Experience.....	579
3. Digital Systems and Databases in Forensic Expert Activities: New Opportunities and Perspectives	582
Counteract the legalization (laundering) of property obtained by crime in the postwar period (Nikitinskyi O. P.)	594
1. The concept and essence of the phenomenon of legalization (laundering) of property obtained by crime.....	594
2. Signs and types of legalization (laundering) of property obtained by crime....	599
3. Challenges, threats and prospects for improving the legal mechanism of counteracting the laundering (legalization)	601

Communicative aspects of the formation of the personnel potential of the civil service in the conditions of post-war recovery: information interaction, educational practices, mobility (Nikoliuk O. V., Chumakova H. V., Pasichniuk V. V.)	606
1. Communicative aspects of the formation of the personnel potential of the civil service: modern challenges and opportunities.....	607
2. Challenges of digitalization affecting the communicative component of public service	611
3. Educational practices in training civil servants: adaptation to post-war conditions.....	614
4. Human mobility and use of expert power in strategic management for post-war reconstruction of Ukraine	617
Implementation of the right to work during the war in Ukraine (Pavlovska L. V.)	622
1. The employment contract as a basis for the emergence of labor relations in Ukraine, its content	623
2. Stages of concluding an employment contract.....	636
The role of volunteer initiatives and public organizations in the post-war reconstruction of Ukraine (Petrovska K. V., Turgenieva A. O., Melnychuk A. B.).....	652
1. The volunteer movement during the war and its transformation in the post-war period	653
2. Public organizations as a driver of the country's recovery	658
3. Research on the assessment of the role of volunteers and NGOs in the reconstruction of Ukraine	665
Investigation of the intentional destruction or damage to another's property committed by arson and its impact on the economic consequences of the war and its significance in the post-war reconstruction of Ukraine (Pyrih I. V., Pokrasa K. V.)	677
1. Forensic characteristic of intentional destruction or damage to another's property committed by arson	678
2. Features of the investigation of intentional destruction or damage to someone else's property committed by arson	685
3. The impact of the investigation results on the economic consequences of the war and the significance in the post-war reconstruction of Ukraine	691
Corruption counteraction in post-war Ukraine in the conditions of its integration to the European Union: criminal legal and criminological aspects (Politova A. S.).....	698
1. Definition of corruption: controversial issues	699
2. Criminal responsibility for criminal corruption offences and criminal offences related to corruption: certain issues of qualification	707

3. The state of corruption counteraction in Ukraine.....	712
Women's crime as a social and legal phenomenon in the context of post-war restoration of Ukraine (Puhach S. I.).....	722
1. Scientific approaches and public ideas that female crime	723
2. Distinctive features of female crime	725
3. Countering female crime in the military and post-war period	728
Hospitality and tourism: state policy priorities in the context of post-war reconstruction of Ukraine (Rutynskyi M. Yi., Zaychenko V. V.).....	734
1. State partnership of Ukraine with leading international institutions in the field of tourism and hospitality	734
2. Further integration of the tourism and hotel and restaurant business of Ukraine into the globalized market.....	738
3. State support for the digitalization of the tourism and NoReCa sphere of Ukraine	743
Comparative characteristics of interrogation and procedural interview under martial law (Riashko O. V., Soroka S. O., Hutsulyak Yu. V.)	749
1. Peculiarities of conducting interrogation under martial law.....	750
2. Features of conducting a procedural interview under martial law.	754
Civil society and the establishment of constitutional democracy during and after the war (Ukrainian context) (Slinko T. M., Berchenko H. V.).....	762
1. Constitutional Regulation of Civil Society.....	762
2. The constitutional right to freedom of association as a prerequisite for the development of civil society institutions in Ukraine.....	767
3. Institutions of Civil Society in Ukraine	771
4. Features of the Functioning and Legal Regulation of Civil Society Institutions During the War and in the Context of Post-War Reconstruction Prospects.	775
Rural green tourism: key aspects and development prospects (Tyshchuk I. V.).....	784
1. The Essence of Green Tourism: Key Aspects and Definitions.....	784
2. International Approaches to the Development of Rural Green Tourism.....	794
3. Prospects for the Development of Rural Green Tourism in Ukraine: Current Status, Challenges, and Post-War Recovery Strategies	798
Strategies for reconstruction and modernization of the confectionery industry in post-war Ukraine (Ushkarenko I. V., Sorokina A. M.)	809
1. Analysis of the Confectionery Industry's State.....	810
2. Main Directions for the Restoration and Modernization of the Confectionery Industry	818

Institutional and legal mechanism of formation of national consciousness of the Ukrainian nation in the war and post-war period (Tsyhaniuk M. A.).....	832
1. Concept, constituent elements and levels of national consciousness	832
2. Normative and legal principles and institutional component of formation of national consciousness	838
3. Role of military experience in transformation of national consciousness and prospects of its development in the post-war period.....	842
Public administration in the sphere of child's protection during and after the armed conflict (Chepkova K. O.)	850
1. The basics of public administration in the field of child protection during and after armed conflict	851
2. The system of public administration entities in the field of child protection during and after armed conflict	860
Personnel policy of the State customs service of Ukraine in the context of post-war recovery: challenges and prospects (Cherkunov O. V.)	875
1. The state and problems of the personnel policy of the State customs service after the war	876
2. Reforming and development prospects of the personnel policy of the State customs service in the context of post-war recovery and European integration.....	883
Migration processes in Ukraine in the military and post-war period (Shperun Kh. V.)	893
1. Migration Processes in Ukraine	894
2. General trends of military and post-war migration in Ukraine	896
3. Challenges and prospects for the development of Ukraine's migration policy in the postwar period	898

ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) МАЙНА ОТРИМАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Нікітінський О. П.

ВСТУП

Проблематика відмивання грошей є однією з ключових загроз фінансовій безпеці держави, особливо в умовах післявоєнного відновлення України, адже, масштабні фінансові потоки, спрямовані на відбудову економіки, надання гуманітарної допомоги та реалізацію інфраструктурних проєктів, створюють сприятливе середовище для фінансових злочинів, зокрема корупції та відмивання незаконних доходів. У зв'язку з цим актуальним є дослідження правових механізмів протидії таким явищам, оскільки їх ефективність визначає стабільність економічної системи, довіру міжнародних партнерів та інвесторів, а також соціально-правову справедливість у суспільстві.

У сучасних умовах інтеграції України до європейського та світового правового простору виникає необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема рекомендаціями FATF та нормативно-правовими актами Європейського Союзу. Водночас правозастосовна практика демонструє низку викликів у сфері запобігання та боротьби з відмиванням коштів, що вимагає реформування фінансового моніторингу, удосконалення судової практики та зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів в цій сфері.

1. Поняття та сутність явища легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом

Важливим під час дослідження стану легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом є аналіз даних звіту Basel AML Index 2024 р. Міжнародного центру з повернення активів (ICAR) при Базельському інституті управління, який містить рейтинг країн у всьому світі за рівнем ризиків відмивання грошей та пов'язаних із цим фінансових злочинів. Індекс виступає еталоном для тестування власних внутрішніх систем та базою даних для розробки власного індексу, оскільки враховує такі фактори, як прозорість, підзвітність, верховенство права, незалежність судової системи, свобода вираження поглядів та рівень розвитку медіа. За показниками Basel AML Index 2024 р. Україна має оцінку 5.26 і займає 82 місце у рейтингу країн за рівнем ризику відмивання грошей та фінансування тероризму, що

свідчить про середній рівень ризику на рівні з такими країнами, як Узбекистан (5.27) і Бахрейн (5.17) та зміни показника України у порівнянні з минулим роком та підвищення ризиків у даній сфері ¹.

На національному рівні статистика легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом ґрунтується на кількості облікованих кримінальних правопорушень за ст. 209 КК України («легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом») та ст. 209-1 КК України («умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»)² визначеного у статистиці Офісу Генерального прокурора (таб. 1).

Таблиця 1

**Статистика облікованих кримінальних правопорушень
за ст. 209 КК України та ст. 209-1 КК України**

ст. КК У	2021	2022	2023	2024
ст. 209 ККУ	395	437	969	1132
ст. 209-1 ККУ	5	1	2	3

Динаміка зауважених показників статистики легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні за 2021-2024 рр. свідчить про збільшення масштабів фінансових злочинів в умовах воєнного стану у порівнянні із 2021 («довоєнним») роком.

Серед негативних наслідків легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом для економіки і суспільства можна виділити: підрив цілісності та стабільності фінансового сектору, зниження інвестиційних можливостей, тінізація економіки, втрата податкових надходжень, посилення корупції, руйнування фінансово-економічної системи, використання «відмитих» коштів для фінансування злочинних організацій, тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення, відтік капіталу з продуктивних видів економічної діяльності, розкраданню державних ресурсів, ухиленню від санкцій та ін. Зокрема, як зауважують Н.С. Венгерська, Я.В. Удодова, В.І. Куценко «шкода, яку в сучасних умовах наносить діяльність

¹ Basel Institute on Governance. 2024. “Basel AML Index 2024: 13th Public Edition – Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. URL: <https://baselgovernance.org/node/2714> (дата звернення: 19.02.2025)

² Кримінальний кодекс України 05.04.2001 р. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 13.02.2025)

міжнародних суб'єктів господарювання з відмивання грошей розподілу внутрішніх і міжнародних грошових ресурсів, є глобальною»³.

Як зауважено у звіті Basel AML Index 2024 р. «вразливість країни до відмивання грошей – яку часто розглядають як суто технічне питання, має глибокий вплив на життя людей, тому повинно сприйматися як проблема національної та глобальної безпеки»⁴. Наприклад, витік т.з. «Панамських документів» (Panama Papers) 2016 р. які були власністю панамської юридичної фірми по роботі з офшорами Mossack Fonseca, зумовило оприлюднення численних резонансних випадків ухилення від сплати податків, уникнення міжнародних санкцій та відмивання грошей у 214 тис. «податкових гаваней» із залученням представників 200 різних країн (зокрема, таких великих фінансових установ, як HSBC, Deutsche Bank та Credit Suisse), клієнтами якої були колишні прем'єр-міністри Ісландії (Сігмундюр Гюннлейгссон), Грузії (Бідзіна Іванішвілі), Йорданії (Алі Абу Рагіб), Президент Азербайджану (Ільхам Алієв), Король Саудівської Аравії (Салман ібн Абдул-Азіз Аль Сауд) та ін.⁵

Нормативно-правове закріплення поняття легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом здійснюється:

1. На міжнародному рівні. Зокрема, у преамбулі Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988 р.) зауважено, що Сторони цієї Конвенції «усвідомлюючи, що незаконний обіг забезпечує великі прибутки і фінансові кошти, що дає змогу транснаціональним злочинним організаціям проникати в урядові механізми, законну торговельну і фінансову діяльність і суспільство на всіх його рівнях, розкласти і підірвати їх»⁶. Положення Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (1990 р.), визначає, що «предикатний злочин» означає будь-який злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного в статті 9 цієї Конвенції»⁷ (ст. 1

³ Венгерська Н.С., Удодова Я.В., Куценко В.І. Особливості боротьби з відмиванням грошей: міжнародний та національний рівні. Економіка і суспільство. Випуск. №19/2018. С. 42. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/7.pdf (дата звернення: 05.02.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-7>

⁴ Basel Institute on Governance. 2024. "Basel AML Index 2024: 13th Public Edition – Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. URL: <https://baselgovernance.org/node/2714> (дата звернення: 19.02.2025)

⁵ Схеми відмивання грошей: найрезонансніші справи світу. Finance.ua. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/skhemy-vidmyvannia-hroshei-nairezonsnishi-spravy-svitu#headline_4 (дата звернення: 13.02.2025)

⁶ Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: ООН від 20.12.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 11.02.2025)

⁷ Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Рада Європи від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 03.02.2025)

Конвенції). До таких злочинів Конвенцією відносяться: «а) перетворення або передачі майна, з усвідомленням того, що таке майно є доходом, з метою приховування або маскуванню незаконного походження майна або з метою сприяння будь-якій особі, причетній до вчинення предикатного злочину, в уникненні правових наслідків її дій; б) приховування або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, стану, переміщення, прав стосовно майна або власності на нього, з усвідомленням того, що таке майно є доходом; та, з урахуванням її конституційних принципів і основних засад її правової системи; с) набуття майна, володіння ним або його використання, з усвідомленням під час одержання того, що таке майно є доходом; d) участі у вчиненні, об'єднання або змови з метою вчинення, замаху на вчинення, пособництва, підмови, сприяння й надання порад стосовно вчинення будь-якого зі злочинів, установлених відповідно до цієї статті»⁸.

2. На національному рівні. Ст. 209 Кримінального кодексу України закріплює наступне визначення поняття легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом – «набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом»⁹. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» містить наступне нормативне закріплення даного поняття «легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – це дії, спрямовані на надання правомірного вигляду володінню, використанню або розпорядженню доходами, одержаними внаслідок вчинення злочину»¹⁰.

Отже, на міжнародному рівні поняття легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом визначається, як зв'язок незаконного

⁸ ⁸ Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Рада Європи від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 03.02.2025)

⁹ Кримінальний кодекс України 05.04.2001 р. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 13.02.2025)

¹⁰ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n6> (дата звернення: 13.02.2025)

обігу фінансових ресурсів із транснаціональною злочинністю, а також окреслюється предикатні злочини, що призводять до легалізації незаконних доходів, на національному рівні – встановлює юридичне визначення відмивання коштів, охоплюючи широкий спектр дій, спрямованих на приховування або маскувannya їхнього незаконного походження.

В теорії та практиці правничої науки серед науковців не має єдиного підходу до розуміння поняття «легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом», оскільки дане явище носить міждисциплінарний характер та досліджується в межах різних галузей науки. Зокрема, можемо виділити наступні підходи до розуміння поняття «легалізації (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом»:

1) кримінально-правовий підхід – розглядає відмивання грошей як самостійний злочин, спрямований на приховування або маскувannya незаконного походження майна, акцент робиться на дослідженні складу злочину, його об'єктивних і суб'єктивних ознаках, а також на механізмах притягнення до кримінальної відповідальності;

2) фінансово-економічний підхід – аналізує відмивання коштів як процес інтеграції незаконних доходів у легальну економіку через банківські операції, інвестиції, офшорні компанії та ін., досліджуються механізми ухилення від фінансового моніторингу та міжнародні стандарти контролю;

3) кримінологічний підхід – вивчає відмивання грошей як елемент організованої злочинності, що сприяє розвитку корупції, тіншової економіки та транснаціональної злочинності, аналізуються мотиви, способи та масштаби цього явища;

4) міжнародно-правовий підхід – досліджує міжнародні механізми боротьби з відмиванням грошей, діяльність FATF (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), ООН, Ради Європи та інших міжнародних організацій, а також імплементацію міжнародних стандартів у національні законодавства;

5) інституційно-правовий підхід – розглядає систему органів, відповідальних за запобігання відмиванню коштів, зокрема роль державних фінансових моніторингових органів, правоохоронних структур і банківського сектору.

Отже, легалізація (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом, – це сукупність дій, спрямованих на надання правомірного вигляду незаконно отриманим доходам через фінансові, економічні та правові механізми з метою їх подальшого використання у легальній економіці, уникаючи кримінальної відповідальності.

2. Ознаки та типи легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом

Не зупиняючись детально на дослідженнях наукових понять «легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом» визначених окремими науковцями (оскільки це не є предметом нашого дослідження) зауважимо, що узагальнення таких понять дозволяє визначити ключові ознаки «відмивання коштів/майна»: незаконне походження коштів, зокрема, отримання грошей або майна внаслідок злочинної діяльності (корупція, наркоторгівля, шахрайство тощо); легалізація (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом передбачає маскування джерела походження коштів і майна отриманих злочинним шляхом; є вторинним фінансовим злочином, що приховує первинне незаконне отримання коштів/майна.

Способами легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом може бути: приховування власника та джерел коштів/майна, використання фіктивного підприємництва та/або офшорних схем, фрагментація транзакцій, переведення коштів через посередників, інвестування у легальний бізнес, використання криптовалют та фінансових технологій (наприклад, анонімізація транзакцій), переведення грошей через низку фінансових установ у різних юрисдикціях та ін. Проблема (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом в Україні має специфічні риси, оскільки вона є прямим наслідком «глибокої тонізації економіки» (60-80%) і в переважній більшості здійснюється політиками, державними службовцями та представниками правоохоронних органів. Зокрема, самими «популярними» способами (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом є: виведення коштів за кордон та інвестування з офшорних зон, операції нерезидентів з цінними паперами, оформлення вантажів за підробленими документами та/або на фіктивні підприємства (псевдоекспорт), операції страхування/перестрахування, використання послуг т.з. «конвертаційних центрів», внесення великих сум коштів у статутні фонди товариств підставними фізичними особами, оформлення фальсифікованих пакетів документів на безтоварні операції в галузях транспорту, будівництва, юриспруденції та маркетингу, витрата коштів від імені клієнтів у мережах кінотеатрів, громадського харчування, торгових центрах, легалізація коштів із незаконним відшкодуванням ПДВ¹¹ та ін.

За висновками Типологічного дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)» Державної служби фінансового

¹¹ Складено рейтинг найпопулярніших способів відмивання грошей в Україні. ТСН: Гроші. URL: <https://tsn.ua/groshi/skladeno-reyting-naypopulyarnishih-sposobiv-vidmivannya-groshey-v-ukrayini.html> (дхата пнія: 03.02.2025)-

моніторингу України типологія відмивання (легалізація) доходів отриманих злочинним шляхом включає наступні типи:

- відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь (відмивання доходів посадовою особою державного підприємства, членами сім'ї публічного діяча шляхом інвестування в дороговартісне майно, формування статутного капіталу, придбання майнових прав);

- відмивання доходів отриманих від нецільового використання та розкрадання державних коштів (відмивання доходів шляхом використання підприємств з ознаками фіктивності та прихованого обготівковування, привласнення комунального підприємства, коштів державних установ через фіктивні підприємства, завищення укладеного державного контракту, нецільового використання коштів);

- фінансування тероризму та сепаратизму (фінансування через нелегальні криптообмінники, за рахунок контрабандних поставок вугілля, приватного переказу, використання неприбуткових організацій, громадських організацій та ін.)¹²;

- відмивання доходів через страховий ринок та ринок цінних паперів (виведення коштів через страхову компанію та ризикові інструменти, з подальшим використання «зустрічних потоків», фальсифікація правочинів з метою маскування незаконного походження коштів);

- відмивання коштів отриманих від торгівлі зброєю, наркотичними та психотропними речовинами, людьми та розповсюдження відеозображень порнографічного характеру (фальшиве працевлаштування на роботу, продаж немовлят за кордон, діяльність міжнародних каналів контрабандного переправлення кокаїну та ін.);

- відмивання доходів від вчинення шахрайських дій (шахрайство з використанням цифрових технологій, лотерей, призів, вигравів, банкоматів, термінальних мереж, соціальної інженерії, кредитів, фіктивних посадових осіб, фішінгових інтернет-магазинів, зламаних акаунтів інтернет-аукціонів, крадіжка ідентичності, та ін.);

- відмивання доходів від кіберзлочинів (заволодіння коштами компаній-нерезидентів через хакерську атаку, несанкціонованого списання коштів, шкідливе програмне забезпечення, використання віртуальних активів та ін.)¹³

Серед резонансних справ по відмиванню (легалізації) доходів отриманих злочинним шляхом в Україні останніх років можна відмітити наступні: справа «Укроборонпрому» (2023 р.) щодо колишнього генерального директора державної компанії-спецекспортера викрили у

¹² Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) 2021 р. Державної служби фінансового моніторингу України URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення: 07.02.2025)

¹³ Там само

відмиванні через Францію понад 387 млн. гривень коштів, які належали підприємствам-учасникам концерну «Укроборонпром»; Компанія «Ваго-Рев», яка отримала понад мільярд гривень від КП «Харківський метрополітен» на ремонт вагонів, фігурує у кількох кримінальних провадженнях, її підозрюють у розтраті та відмиванні коштів, а також в ухиленні від сплати податків; у вересні 2020 р. міжнародне розслідування «FinCEN Files» виявило, що низка українських політиків була причетна до схем відмивання грошей через світові банки, транзакції викликали підозри у фінансових регуляторів через їхній сумнівний характер та можливі зв'язки з корупційними діями,

3. Виклики, загрози та перспективи вдосконалення правового механізму протидії відмиванню (легалізації) доходів отриманих злочинним шляхом у процесі післявоєнного відновлення України

Післявоєнне відновлення України матиме величезний потенціал завдяки міжнародній фінансовій підтримці, інвестиціям у критичну інфраструктуру та впровадженню сучасних технологій, зокрема, як зауважує прем'єр-міністр Д.Шмигаль, посиляючись на звіт Світового банку RDNA4, Україні для відбудови у наступні 10 років потрібно буде 524 млд. доларів, а сама відбудова повинна ґрунтуватися на принципах «build back better, безпечності, енергоефективності, безбар'єрності та інклюзивності»¹⁴. Слід зауважити, що її успіх залежатиме від прозорості використання коштів, ефективної боротьби з корупцією та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу. Тому, потенційно післявоєнний період в Україні характеризується необхідністю ефективного контролю над фінансовими потоками, оскільки значно зростають ризики відмивання грошей, що в свою чергу вимагає вдосконалення правового механізму боротьби з цим явищем.

Серед викликів та загроз у сфері протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні можна виділити: значні фінансові потоки від міжнародних організацій (наприклад, від Світового банку, МВФ, ЄС, ООН) створюють ризик нецільового використання та корупційних схем; низький рівень прозорості розподілу коштів у державному секторі може призвести до їх незаконного виведення; масштабні інфраструктурні проекти можуть стати об'єктами корупційних схем та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; використання фіктивних компаній для відмивання коштів через тендери та держзакупівлі; після війни можливе збереження «тіньової» економіки, що сформувалася через нестабільність та військові ризики; руйнування державних інституцій під час війни, загибель або еміграція спеціалістів можуть послабити

¹⁴ Світовий банк вже визначив 348 пріоритетних проєктів на суму 17 мільярдів доларів. ТСН: Україна URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nazvana-suma-yaka-potribna-dlya-povoyennogo-vidnovlennya-ukrayini-cifra-shokuye-2774958.html> (дата звернення: 11.02.2025)

ефективність фінансового моніторингу; зростання ймовірності використання офшорних юрисдикцій для виведення незаконних активів за кордон; відсутність ефективного міжнародного обміну фінансовими даними ускладнює боротьбу з транскордонним відмиванням грошей; використання підставних компаній для отримання контрактів на відбудову; фіктивне завищення вартості будівельних та інфраструктурних проєктів; легалізація коштів кримінальних угруповань через нерухомість, транспортний сектор, гральний бізнес; використання банків для конвертації та легалізації незаконних доходів через шахрайські схеми, поява неконтрольованих фінансових установ, які можуть обслуговувати кримінальні фінансові потоки; відмивання доходів від незаконного обігу зброї, гуманітарної допомоги та військової техніки; залучення фінансових ресурсів для підтримки незаконних воєнізованих формувань; використання криптовалютних платформ для анонімних грошових переказів; атаки на державні фінансові системи з метою їхньої дестабілізації та ін.

На нашу думку, перспективами вдосконалення правового механізму протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні можуть бути наступні напрями:

1. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами (впровадження вимог FATF та посилення відповідальності за фінансові злочини, спрощення механізмів міжнародного обміну інформацією щодо фінансових операцій).

2. Посилення державного контролю за фінансовими потоками (запровадження цифрових платформ для моніторингу використання бюджетних коштів; встановлення обов'язкових звітних процедур для отримувачів міжнародної допомоги).

3. Розвиток фінансового моніторингу та правоохоронної діяльності (використання штучного інтелекту для аналізу підозрілих транзакцій та виявлення схем відмивання грошей, створення єдиної бази даних транзакцій, підозрілих компаній та осіб, пов'язаних із фінансовими злочинами).

4. Антикорупційні реформи та прозорість тендерних процедур (підвищення вимог до фінансової звітності компаній, що беруть участь у держзакупівлях, запровадження громадського контролю за розподілом коштів через незалежні антикорупційні агентства).

5. Міжнародне співробітництво (укладання угод із ЄС, США та міжнародними фінансовими організаціями щодо контролю над фінансовими потоками, створення спільних слідчих груп із залученням іноземних експертів для боротьби з відмиванням грошей).

6. Запровадження санкційних механізмів проти осіб, причетних до фінансових злочинів (блокування активів корупціонерів та фінансових злочинців у міжнародних банках, розширення списку санкційних осіб та компаній, пов'язаних із незаконною фінансовою діяльністю).

7. Освіта та підвищення правової обізнаності (впровадження навчальних програм для банківських працівників, правоохоронців та підприємців щодо фінансового моніторингу, проведення інформаційних кампаній для громадян про ризики залучення до схем відмивання грошей) та ін.

ВИСНОВКИ

На міжнародному рівні поняття легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом визначається, як зв'язок незаконного обігу фінансових ресурсів із транснаціональною злочинністю, а також окреслюється предикатні злочини, що призводять до легалізації незаконних доходів, на національному рівні – встановлює юридичне визначення відмивання коштів, охоплюючи широкий спектр дій, спрямованих на приховування або маскувannya їхнього незаконного походження. В теорії та практиці правничої науки серед науковців не має єдиного підходу до розуміння поняття «легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом», оскільки дане явище носить міждисциплінарний характер та досліджується в межах різних галузей науки (кримінально-правовий, фінансово-економічний, кримінологічний, міжнародно-правовий, інституційно-правових підхід). Легалізація (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом, – це сукупність дій, спрямованих на надання правомірного вигляду незаконно отриманим доходам через фінансові, економічні та правові механізми з метою їх подальшого використання у легальній економіці, уникаючи кримінальної відповідальності. Ключові ознаки «відмивання коштів/майна»: незаконне походження коштів; маскувannya джерела походження коштів і майна отриманих злочинним шляхом; вторинний фінансовий злочин. Типи легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом: відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь, відмивання доходів отриманих від нецільового використання та розкрадання державних коштів, фінансування тероризму та сепаратизму, відмивання доходів через страховий ринок та ринок цінних паперів, відмивання коштів отриманих від торгівлі зброєю, наркотичними та психотропними речовинами, людьми та розповсюдження відеозображень порнографічного характеру, відмивання доходів від вчинення шахрайських дій, відмивання доходів від кіберзлочинів. Перспективи вдосконалення правового механізму протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні: гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, посилення державного контролю за фінансовими потоками, розвиток фінансового моніторингу та правоохоронної діяльності, антикорупційні реформи та прозорість тендерних процедур, міжнародне співробітництво, запровадження санкційних механізмів проти осіб, причетних до фінансових злочинів та ін.

АНОТАЦІЯ

У розділі здійснено дослідження протидії легалізації (відмиванню) майна отриманого злочинним шляхом у післявоєнний період. Зауважено, що на міжнародному рівні поняття легалізації (відмиванню) майна отриманого злочинним шляхом визначається, як зв'язок незаконного обігу фінансових ресурсів із транснаціонального злочинністю, а також окреслюється предикатні злочини, що призводять до легалізації незаконних доходів, на національному рівні – встановлює юридичне визначення відмивання коштів, охоплюючи широкий спектр дій, спрямованих на приховування або маскуванню їхнього незаконного походження. Підкреслено, що в теорії та практиці правничої науки серед науковців не має єдиного підходу до розуміння поняття «легалізації (відмиванню) майна отриманого злочинним шляхом», оскільки дане явище носить міждисциплінарний характер та досліджується в межах різних галузей науки (кримінально-правовий, фінансово-економічний, кримінологічний, міжнародно-правовий, інституційно-правових підхід). Надано авторське визначення поняття «легалізація (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом». Зауважено, що ключовими ознаками «відмивання коштів/майна» є: незаконне походження коштів; маскуванню джерела походження коштів і майна отриманих злочинним шляхом; вторинний фінансовий злочин. Систематизовано, типи легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом. Визначено, що перспективами вдосконалення правового механізму протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні є: гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, посилення державного контролю за фінансовими потоками, розвиток фінансового моніторингу та правоохоронної діяльності, антикорупційні реформи та прозорість тендерних процедур, міжнародне співробітництво, запровадження санкційних механізмів проти осіб, причетних до фінансових злочинів та ін.

Література

1. Basel Institute on Governance. 2024. “Basel AML Index 2024: 13th Public Edition – Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. URL: <https://baselgovernance.org/node/2714> (дата звернення: 19.02.2025)
2. Кримінальний кодекс України 05.04.2001 р. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 13.02.2025)
3. Венгерська Н.С., Удодова Я.В., Куценко В.І. Особливості боротьби з відмиванням грошей: міжнародний та національний рівні. Економіка і суспільство. Випуск. №19/2018. С. 41-48. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/7.pdf (дата звернення: 05.02.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-7>

4. Схеми відмивання грошей: найрезонансніші справи світу. Finance.ua. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/skhemy-vidmyvannia-hroshei-nairezonansnishi-spravy-svitu#headline_4 (дата звернення: 13.02.2025)

5. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: ООН від 20.12.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 11.02.2025)

6. Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Рада Європи від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 03.02.2025)

7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n6> (дата звернення: 13.02.2025)

8. Складено рейтинг найпопулярніших способів відмивання грошей в Україні. ТСН: Гроші. URL: <https://tsn.ua/groshei/skladeno-reyting-naupopulyarnishih-sposobiv-vidmivannya-groshey-v-ukrayini.html> (дата звернення: 03.02.2025)

9. Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) 2021 р. Державної служби фінансового моніторингу України URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення: 07.02.2025)

10. Світовий банк вже визначив 348 пріоритетних проєктів на суму 17 мільярдів доларів. ТСН: Україна URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nazvana-suma-yaka-potribna-dlya-povoyennogo-vidnovlennya-ukrayini-cifra-shokuye-2774958.html> (дата звернення: 11.02.2025)

Information about the authors:
Nikitinskyi Oleksandr Pavlovych,

Candidate of Law,
Associate Professor of the Department of Assessment,
International Law and Law Enforcement Activities
Kherson State University
27, University str., Kherson, 73000, Ukraine